

Muhulane

Nr 5 (403)

Mai 2023 (lehekuu)

Muhu leht

Sel aastal tuleb kevadlaad teisiti

Nimelt on Liiva ja Hellamaa raamatukogud 20. mail tavapära-
rastes ruumides suletud ja avavad Muhu kevadlaadal
"Rohenäppude Raamatukogu". Kõik laadalisel on oodatud aian-
dustemaalisi raamatuid laenu-
tama, muhu kiele sõnamänge
mängma, raamatuloteriis osa-
lema, leiunurka ostlema ning
lastenurka lugema ja joonistama.

Kohtumiseni Muhu kevad-
laadal "Rohenäppude Raamatu-
kogus"!

Neljapäeval, 11. mail kl 11

Hõbelusikapidu

Muhu Lasteaia saalis

31. mail toimub tänuüritus
Muhu ettevõtjatele. Täpsem
teave peagi www.muhu.ee

ISSN 1736-289X

Tervisekuu tegemisi

Liikumisaasta on jõudnud koos
sinilillede sina ja sookurgede
pulmatantsuga jürikuusse. Melu
lasteaia õuealal on tavapärasest
pisut valjuhäälses ja hoogsam.
Maja seina äärde on taas pargitud
talveunest ärkanud rattad ja mängu-
muru rõkkab laste lõbusatest palli-
mängudest. Kevaderõõm ja päikesepai
meelitavad lapsi õue nii hommi-
kul kui õhtul.

Lapsed naudivad liikumisvaba-
dust ning mängulusti, samuti seda,
et kohmakate talveriiete asemel
saab hops! selga tõmmata jope ja
jalga panna botased. Laste lemmi-
kuks on taas liivakast, kus labidate
ja liivavormide abil on liiv jälle
valmis saama lossideks ja liiva-
kookideks.

Väikesed aednikud pistsid juba
esimesed seemned mulda ja jälgivad
nüüd hoolega oma taimestekas-
vamist. Samuti on laste ülesandeks
tähele panna, millal vajab muld
kastmist. "Siilide" rühmas sirgusid
laste sibulate kibekiiresti rohelis-
ed pealsed. Tervisekuu kinkis
võimaluse rääkida toidu tähtsusest
ja omavalmistatud salat värsket
toorainest maitset hästi ka neile,
kes esialgu üldse proovidagi ei
tahtnud.

Jüripäeva käisid kõik rühmad
tähistamas Koguvas Muhu Muu-
seumis. Meeleolukate tegevuste

"Oravate" rühma matk Raagi männi
juurde.

Katrin Kommel

käigus sai nii tarkusi kogutud kui
ka lihtsalt taluõuel mängitud. Oleme
tänulikud, et meil on võimalus läbi
traditsioonide tuua lapsed oma

Las lõbus naer saadab teidki ses
kenas kevades!

Maris Mägi
Muhu Lasteaia õpetaja

kodukultuuri ja kom-
mete juurde.

Viimasel südametunnuse
nädalal võtsime nõuks
liikuda, liikuda, liikuda.
Nii planeerisime enda-
le igasse päeva ühe
matka või jalutuskäi-
gu. Kõndijatele oli
loomulikult tasuks
tubli ports õhuvärs-
kust ja vastupidavuse
treenimist, aga ka
pisi-piknik sihtko-
has. "Siilid" lootsid
Viira küla kandis kon-
nade kontserti kuulda,
kuid pidid leppima
hoopis vägeva linnu-
koorilauluga. "Ora-
vad" jõudsid oma vali-
tud rada pidi uhke
Raagi männini.

Naljakuu puhul ei
saa läbi naljata. Matka-
teel nägime esimesi
ülaseid. Üks laps tea-
dis, et need on "lumi-
valgekesed", teine aga
hüüdis pajutibusi nä-
hes: "Need on nagu
pelmeenid!"

Valla investeeringud ja eelarve

2023. aastal

2023. aasta on juba kolmandiku
endale antud ajast igavikku saatnud,
suur suvi ja ilmselt kiireim aeg meie
pääksringis taas ukse ees ning hea
hetk teha väike ülevaade valla poolt
tänavu plaanitavast ja elluviidavast.

Keerulised ajad

Elame kiiresti muutuvast keeruli-
ses ajas: koroonaviiruse ja Ukraina
sõja mõjud kestavad, inflatsioon on
kerinud hinnad ja kulutused kõr-

gustesse, kindlust ei lisa inimestele
ka uue valitsuse planeeritavad
maksutõusud jm meetmed riigi
rahakoti olukorra parendamiseks.
Võimalike maksutõusude ja muu-
datuste mõju on hetkel meie in-
imestele ilmselt ennustamatu ja pole
üheselt hinnatav. Aga teame, et
maapiirkondades ei ole sissetule-
kud üldiselt suured ja proportsio-
naalselt mõjutab nt käibemaksu

tõstmine 20 protsendilt 22 prot-
sendini just kõige rohkem väikese
sissetulekuga elanikke ning käibe-
maksu tõstmine suurendab
omakorda inflatsiooni.

Ent maksu- jm muudatused riigi
tasandil on veel ellu viimata, jälgime
ja püüame ka omalt poolt anda
panuse võimalikult mõistlike lõpp-
lahenduste saamiseks.

Loe edasi lk 3.

Volikogu istungite päevakorrast

19. aprill

- Muhu Lasteaia arengukava muutmine,
- lasteaia nime muutmine,
- investeerimislaenu võtmine (põhikooli rekonstrueerimiseks),
- nõusoleku andmine hooldusmasina soetamiseks,
- nõusoleku andmine eratee avalikku kasutusse määramiseks (Viira k Juhani tee),
- ürituste korraldamise kord,
- isikliku kasutusõiguse seadmine Elektrilevi OÜ kasuks (Kantsi külatee; muuseumi parkla),
- DP kehtestamine (Paenase Rukkisaadu),
- DP menetluse lõpetamine (Koguva sadam),
- informatsioonid.

26. aprill, erakorraline istung

- projekti „Elektriautode laadimisvõimekuse loomine Muhus“ omafinantseeringu garanteerimine.

Liikumisaasta sõnakorje

Ole munuke, liiguta oma ajurakkusid ja tuleta miele kenasid *muhukelseid* sõnu või ütlemissi liikumise ja liigutamise kohta. Pane oma näpud nobeste liikuma ja kirjuta nie sõnad üles (pane riigikielne tõlge koa juure) ja tuo Hellamaa Roamatukoguse või suada lekipostiga hellamaark@gmail.com või elista 4598753 või kirjuta palgeroamatu sisse.

Ehk saab Muhu murdesõnastik koa selle taudi täiendust!

Osalejate vahel luositse pisikesed auinnad!

Liikumisaasta puhul on välja antud teatmik “Harjutused senioritele”, autorid Katre Lust-Mardna ja Liisbet Puust. (Füsioteraapia kliiniku) teatmiku leiab Hellamaa Külakeskusest ja Liiva Raamatukogust.

• • • • •
Hei Sina, kes armastad liikuda ja tantsida, ootame Sind tantsurühma Ätses tantsima.
 • • • • •
 • Meie proovid toimuvad neljapäeviti Liival Muhu spordihoones 17.00–18.00. Tule vaatama, uudistama ja tutvuma.
 • Oled väga oodatud! Tule julgesti!
 • • • • •

Võlla küla tänaseid ja muistseid olulipite pajatasid 29. aprilli Saarte Hääl küla elu leheküljed.

Vallavalitsuse istungitelt

5. aprill

- Väljastati ehitusluba:
- Lõetsa k Kalju mü üksikelamu püstitamiseks ja reoveepuhasti rajamiseks,
 - Kallaste k Andovälja mü 9 kW päikeseelektrijaama paigaldamiseks maapinnale.
- Ehitusloa väljastamisest keelduti Pädaste k Lõuka ja Simiste k Männituka puurkaevudele (kavandataavad kaevud jäävad ranna ehituskeeluvööndisse, vastuolus looduskaitseasutusega).
- Kooskõlastati puurkaevu asukoht Suuremõisa k Tähvena mü ja Vaht-raste k Peetri-Jaagu mü.
- Otsustati muuta Igaküla Välja uueks lähiaadressiks Nuka (talu ajalooline nimi).
- Otsustati jagada Nurme k Hämariku: Hämariku ja Ööviili (mtm-d).
- Kehtestati Koguva karjääris purustamata paekivimassi täitematerjalina väljamüügi hinnaks 6 eurot/tonn (9.60 eurot/m³).
- Otsustati korraldada konkurss Muhu valla kultuurijuhli ametikohale, kinnitati osalemise tingimused.
- Tunnistati nurjunuks korduv kirjalik enampakkumine hoone osa rendile andmiseks äriruumina Muhu vallale kuulvas hoones aadressil Liiva küla, Turuplatsi.

10. aprill

- Eraldati sotsiaalhoolekandeline hüvitis.
- Väljastati projekteerimistingimused:
- Lõetsa k Sarapuu mü elamu ja abihoonete ehitusprojekti koostamiseks,
 - Rootsivere k Nuka mü elamu ja

abihoonete ehitusprojekti koostamiseks,

- Simiste k Rannametsa mü elamu ja väike-elektrituuliku ehitusprojekti koostamiseks.

Kooskõlastati puurkaevu asukoht Simiste k Põlluingli ja Nõmmküla Maikellukese mü.

Otsustati määrata Simiste k Teeveere kü sihtotstarbeks 100 % elamumaa.

Otsustati jagada Suuremõisa k Otsa: Otsa (el.m) ja Suleviotsa (mtm).

Täpsustati teede andmeid (Viira k Juhani tee ja Lõetsa k Jüri-Jaani tee).

Otsustati korraldada avalik kirjalik enampakkumine Liiva keskuse Aia kü ja Kauba kü tervikuna rendile andmiseks tootlustusteenuse osutamiseks 10 aastaks aastasu alghinnaga 7550 eurot. **Tähtaeg 15. mai 2023 kl 11.**

Vaadati läbi volikogu materjalid.

19. aprill

Otsustati muuta Suuremõisa k Sulevi (el.m) ja Ennu (mtm) kü-te piire.

Otsustati jagada Pädaste k Mäeääre: Mäeääre, Mäeranna, Mäetaguse (mtm-d) ning Paeääre, Paeranna ja Paetaguse (mtm-d).

Tunnistati kehtetuks 14.3.2023. a korraldusega nr 94 Muhu valla munitsipaalteedele ja lepinguga avalikuks kasutuseks antud erateedele seatud liikluspiirangud.

Moodustati valdkondlikud tööühmad ja kinnitati juhid valla arengukava 2035+ koostamiseks (valla juhtimine - R. Liitmäe, haridus ja noorsootöö - L. Ots, sotsiaalhoolekanne - A. Tõru, kultuur ja sport - M. Mereäär, taristu - I. Luht, elukesk-

kond - P. Tamm).

Väljastati projekteerimistingimused:

- Vahtraste k Majaka mü lauda laiendamise ja paadikuur-ateljeeks ümberehitamise ehitusprojekti koostamiseks,

- Kallaste k Uuemäe mü elamu ehitusprojekti koostamiseks.

Kooskõlastati puurkaevu asukoht Pädaste k Vainula mü ja Simiste k Teeveere mü.

25. aprill

Eraldati sotsiaalhoolekandeline hüvitis.

Otsustati määrata Simiste k Mere mü uueks lähiaadressiks Holmiranna. Pikaajaliselt vabastati korraldatud jäätmeveost 1 kinnistu.

Väljastati projekteerimistingimused Hellamaa k Tõela-Poasti mü sauna laiendamise ehitusprojekti koostamiseks.

Väljastati kasutusluba Hellamaa k Rehe mü püstitatud 12 kW päikeseelektrijaamale.

Kehtestati müügipileti vorm ja hinnad (turu- ja parklaalal) ning Liiva turuhoone ja ettevõtlusala rendipinna hind.

Kinnitati Saarte kriisivalmiduse suu- rendamise projekti raames korraldatud generaatorite hanke tulemus: Muhu saare osas edukas pakkumus Stokker AS, Viirelaiul - Avesco OÜ ja Kesselaiul - Mehka Eesti OÜ.

Moodustati komisjon kultuurijuhli konkursi vestluste läbiviimiseks ja hindamiseks (Raido Liitmäe - esimees, Ave Toomsalu, Kalev Kütt, Tiina Jõgi, Marian Salum, Meelis Mereäär, Mall Noormets).

Detailplaneeringute teated

Muhu Vallavolikogu kehtestas 19.4.2023. a otsusega nr 102 Paenase küla Rukkisaadu katastriüksuse detailplaneeringu.

Detailplaneering hõlmab Muhu vallas Paenase külas asuvat Rukkisaadu katastriüksust (katastritunnus 47801:001:0702, sihtotstarve maatulundusmaa, pindala 5,45 ha).

Detailplaneeringu eesmärgiks on puhkemajade rajamine. Kavandatud on kuni kaheksa majutushoone ots-tarbiga hoone rajamine. Suurim lubatud ehitisealune pind krundil on kuni 320 m². Juurdepääs planeeringu-alale on kavandatud mööda olemasolevat Kaerasaadu teed. Planeeringu-alal sisesed hoonestusalasid ühendavad teed on kavandatud valdavalt olemasoleva pinnastee asukohale kruusakattega teena. Osade puhkemajade juurde on ette nähtud juurdepääs üksnes mööda jalgrada. Planeeritavate hoonete veevarustuse tagamiseks on kavandatud ühe puurkaevu rajamine. Reoveekanaliseerimise tarbeks on kavandatud bioloogiline omapuhasti koos imbväljakuga.

Hoonestusaladest ning kavandatud teede ja tehnovõrkude alast välja jääv

planeeringuala jääb metsamajandusega seotud piirkonnaks, kuhu arendustegevusi ei planeerita ning kus tuleb säilitada võimalikult suures ulatuses kõrghaljastus.

Katastriüksuse sihtotstarve määratakse 20 % ulatuses ärimaaks ning 80 % ulatuses säilib maatulundusmaa sihtotstarve.

Detailplaneeringu elluviimisega ei kaasne eeldatavalt piirkonnale olulisi sotsiaalseid, majanduslikke, kultuurilisi ega keskkonnamõjusid.

Muhu Vallavolikogu lõpetas 19.4.2023. a otsusega nr 103 Koguva sadama detailplaneeringu menetluse.

Koguva sadama detailplaneering hõlmab Koguva sadama maaüksust (katastritunnus 47801:001:0725, pindala 7895 m², sihtotstarve tootmis-maa). Kuna planeeringuga kavandati avalikku veekogusse kaldaga püsivalt ühendatud ehitiste rajamist,

Muhu Vallavalitsus teavitab detailplaneeringutest valla kodulehel, maakondlikus lehes ja ildjuhul ka ajalehes Muhulane (kui ilmumissagedus võimaldab). Lisaks on võimalus tellida endale teavitused meile. Selleks palume saata meililistiga liitumise soov aadressil maa@muhu.ee

Praam-jäälõhkujat Tehumardi meenutas 8. aprilli Saarte Hääl. Tehumardi toodi Kuivastu-Virtsu liinile 1973 ja lammutati 2004.

kaasati planeeringualasse osaliselt ka mereala. Detailplaneeringu eesmärgiks oli Koguva sadama terviklahenduse väljatöötamine, vajalike sadamaehitiste ja hoonestuse kavandamine ning ranna ehituskeeluvööndi vähendamine. Tulenevalt ehituskeeluvööndi vähendamise taotlemisest oli tegemist üldplaneeringut muutva detailplaneeringuga.

Kuna planeeringuga kavandatu eeldas keskkonnamõjude strateegilise hindamise läbiviimist, otsustas planeeringust huvitatud isik detailplaneeringu menetluse lõpetada. Tulevikus kaalutakse Koguva sadama detailplaneeringu koostamist väiksemas mahus.

Muhu Vallavolikogu otsustega saab tutvuda lahtiolekuaegadel Muhu vallamajas ja aadressil www.muhu.ee/Dokumendiregister Täiendav teave tel 453 0680, maa@muhu.ee

Valla investeeringud ja eelarve 2023. aastal

Algus lk 1.

Omaavalitsuste tulubaas

Omaavalitsuste tasandil kütab kirgi uute kohalike maksude kehtestamise õiguse andmine. Kõik ei ole aga sugugi nii hea, kui pealtnäha paistab. Esimene emotsioon on kindlasti vastuoluline: justkui antakse näiliselt omaavalitsustele täiendav tuluteenimise võimalus juurde, ent teisipidi on juba riigi poolt planeeritavad maksumuudatused nii inimeste kui ka ettevõtjate rahakotile niigi valdavalt miinusemärgiga ja omaavalitsuste poolt elanikele veel täiendava koorma ladumine on vähemalt maapiirkondades, arvestades inimeste niigi madalaid sissetulekuid, vägagi keeruline.

Vägisi jääb tunne, et riik, rääkides omaavalitsuste tulubaasi tõstmisest, lükkab selle sujuvalt omaavalitsuste õlgadele – hea on endalt ebapopulaarse otsuste tegemine ja vastutust ära lükata.

Hetkel, teadmata päris täpselt, mis plaanid ja konkreetseid tegevusi on riigil valdade-linnade tulubaasi suurendamiseks veel, siis leiame, et võimalike uute maksude kehtestamine KOV-i poolt oma inimestele on pigem teoreetiline võimalus, mis paljudes piirkondades ei tööta või nende rakendamisel toob kaasa uued mured toimetulekuraskuste jm sotsiaalsete probleemide näol – nii et tegelikkuses saadavat efekti valla mõistes pole. Tihti peale võib uute maksude kehtestamine tuua nende haldamise ja kogumise kulude näol kaasa suuremad väljaminekud kui saavad tulud.

Ainuke reaalne tee, kuidas praegu valla tulubaas saaks kasvada, oleks see, kui suurendataks omaavalitsustele laekuva tulumaksu osa määra: hetkel on see 11,96 % inimese brutopalgast. Räägitud on ka võimalikust turismimaksust, mis lisanduks saar(t)e külastajatele nt praami- ja piletihinnale, aga üks selle teemalised arutelud seisavad alles ees.

Maamaks

Tulenevalt üle-eestilisest maade hindamisest, muutub elanike jaoks paratamatult maamaks. Hindamise tulemusel muutus maa koguväärtus Muhus senisega võrreldes 7 korda kallimaks. Vähem mõjutab maamaksu muutus mereäärsete maade omanikke, kellel on juba praegu maamaks valla keskmisest oluliselt kõrgem. Suuremal määral mõjutab see varasemalt soodsama hinnaga alasid. Milliseks kujunevad maamaksu määrad, on hetkel veel volikogu poolt kokku leppimata. Kindlasti soovime alles jätta kodumaa maksuvabastuse ning ka varasemalt kokku lepitud kaitsemehhanismid maamaksu liigse tõusu vältimiseks. Üheks võimalu-

seks maamaksu õiglasemaks jaotamiseks on elamu- ja õuemaale kõrgema maksumäära kinnitamine, mis kodumaa maa maksust vabastuse tõttu ei mõjutaks oluliselt siia sisse kirjutatud elanikke. Nema toovad valda ka muud maksutulud. Maamaks tõuseks aga teise kodu ja suvilaomanikel, kes küll osaliselt tarbivad valla teenuseid, kuid kelle reaalne elukoht ja sissekirjutus pole Muhu vallas ning kelle tulumaks vallani ei jõua. Aga ka need muudatused ei ole tegelikult sellise rahalise väärtusega, mis aitaks valla tulubaasi oluliselt suurendada, tagada vallale pandud ülesannete hea tasemel täitmine ja edasine areng.

Suuremad kavandatud investeeringud

Eks omaavalitsuste tulubaasi vähenemine, majanduslikult keerulised ajad ja eelnevatel aastatel tehtud suured investeeringud mõjutavad pisut ka tänavusi toimetamisi ja tegemisi ning selle aasta investeeringuid on plaanitud pisut väiksemas mahus kui eelnevatel. Samas tundub, et aasta edenedes on lisandunud uusi töid, eelarve täitmine on hea ja see annab võimaluse teha ära lisaks plaanitud ka mõned täiendavad tööd.

Vaieldamatult on selle aasta kõige mahukam ja olulisem investeering Muhu Põhikooli rekonstrueerimistööd, mille käigus on remondis kogu kirikupoolne koolimaja tiib. Tööde käigus paigaldatakse koolimaja sisse uus ventilatsioon, uus valgustus, uued elektrisüsteemid, paigaldatakse uued ripplaud, värskendatakse värvkatet. Koolimaja selle osa klasisiruumid saavad ka jahutus-süsteemi, tagamaks varasügisel ja kevadel klasisiruumides õppetöök sobiva temperatuuri.

Ehitustööd on alanud, tööde maksumus on 468 000 eurot ja peatöövõtjaks on OÜ Kuressaare Ehitus, alltöövõtu korras töötavad objektile ka meie OÜ Kehte mehed. Ehituse ajagraafik on planeeritud selliselt, et tööd oleks lõpetatud hiljemalt augusti keskel ja uus õppeaasta saaks alata uuenenud värskes kuues koolimajas.

Alanud on ka eeltööd spordihalli rekonstrueerimisprojekti koostamiseks ning esimese sammuna tehti uurimustööd olemasoleva seina- ja katusekonstruktsiooni olukorra kohta. Hinnangu saabumisel saab edasi liikuda juba konkreetsete projekteerimise lähteülesande koostamisega.

Kuigi riigi keerulisest finants-olukorrast tingituna ei ole lähiaastatel oodata riigi tuge Hellamaa-Liiva kergliikluste projekteerimiseks ja rajamiseks, oleme vallas siiski liikumas teeprojekti koosta-

mise suunas: esimese sammuna püüame nii Soonda küla elanike kui ka teiste teekoridori jäävate maade omanikega kokku leppida tulevase kergliiklustee trassikoridori paiknemise.

Viimastel aegadel on seoses erisuguste kriisidega suurt tähelepanu pööratud ka kriisideks valmisolekuks ja siin on ka riik erinevate programmidega kenasti toetamas. Oleme vallale soetanud juba võimsa, järelhaagisel oleva 40 kW diisli-generaatori ning valmidus selle kiireks ühendamiseks voolukatkestuste korral on olemas nii hooldekodus kui ka meie kookulepitud evakuatsioonipunktis, Muhu Spordihallis. Tulemas on veel kolm 10–16 kW generaatorit ning ühendamisvalmidus luuakse Muhu Perearstikeskusele, lasteaiale ja Hellamaa külakeskusele. Loomulikult on võimalik generaatoreid kasutada üle Muhu – just seal, kus hetkel mure kõige suurem.

Väga suure maksumusega kujunevad tänavused teehooldustööd. Möödunud talv oma muutliku ilmaga on mõjunud erakordselt hävitavalt meie teede olukorrale. Teede hõõveldamised on küll valdavalt teostatud ja vajadusel neid korraldatakse, ent väga hull on olukord vanade mustkatete lõikudega. Nii oleme sel aastal vastu võtnud otsuse, et uusi mustkatte lõike juurde rajada ei saa ja pühendume täielikult mustkatete aukude parandamisele ja korduspindamistele – nii läheb korduspindamistele pea 6 km valla- teid. Mustkatete aeguremont teostatakse jooksvalt, aga kuna pindamistehnikat Muhus pole, siis ülepindamiste osas sõltume hanke võitnud ettevõtte töode graafikust, ent suve jooksul peavad saama tehtud ka need tööd.

Riigiteedest lähevad sel aastal korduspindamisele kogu Liiva-Suuremõisa-Piiri tee ja osaliselt Hellamaa-Nõmmküla tee.

Loomulikult on väiksemahulisi investeeringuid tänava kavas veel mitmeid ja kindlasti ilmub neid aasta jooksul ka juurde. Et anda huvilistele kergesti arusaadav ja ajas uuenev ülevaade eelarve täitmisest, on valla kodulehel lühiväljaand eelarvest, seal on samuti mõned üldnäitajad, nt elanike arv ja selle muutus viimaste aastate jooksul. Kodulehel on eelarve andmed leitavad alammenüü „kontaktid ja juhtimine“ alt.

Värskest üleriigilisest uuringust selgus taas, et just muhulased on kõige enam rahul oma üldise elukeskkonnaga ja pakutavate avalike teenustega. **Head muhulased, oma kodupaiga arendamisel ja paremaks tegemisel on teil kõigil oma panus – aitäh!**

Raido Liitmäe, vallavanem

Liival LHV sularahaautomaat

14. aprillist alates saavad kõik LHV kliendid kasutada Muhumaal Liival uut sularahaautomaati, millega nii sularaha välja võtta, kontole panna kui ka oma pangakaardi PIN-koodi vahetada. Uus automaat asub Liiva keskuses Muhu Pruulikojas hoones, Kuivastu-Kuressaare maantee ääres. Hoone välis-seinas olevat sularahaautomaati saab kasutada ööpäev läbi.

Õppestipendiumide taotlemine

Õppestipendiumi eesmärk on toetada andekaid, rahvastiku-registris Muhu valla sissekirjutusega noori õppe- ja teadustööga tegelemisel ning loomingu-listes ja sporditegevustes. Õppestipendiumid ja vastavad määrad on alljärgnevad:

- 1) stipendium ülikoolis õppivale noorele a*500 eurot;
- 2) stipendium kutseõppeasutuses või rakenduskõrgkoolis õppivale noorele a*400 eurot;
- 3) stipendium „põhikooli kii-tusega lõpetaja“ a*200 eurot;
- 4) stipendium „gümnaasiumi medalist“ a* 300 eurot;
- 5) stipendium „aasta täiskasvanud õppija“ a*200 eurot.

Kahte esimest stipendiumi antakse välja 5, teisi vastavalt komisjoni otsusele.

Stipendiumi taotluses tuleb näidata taotleja ja/või kandidaadi esitaja

- 1) nimi ja kontaktandmeid (aadress, telefoninumber, elektronposti aadress ja pangarekvisiidid);

- 2) taotletava stipendiumi põhjendus;

- 3) õppeasutuse tõend edasi-jõudmise kohta (õppestipendiumi puhul);

- 4) väljavõte õpinguraamatust (õppestipendiumi puhul).

NB! Põhikooli ja gümnaasiumi edukad lõpetajad esitatakse õppestipendiumidele koolide poolt.

Muhu valla stipendiumide määramise korraga saab tutvuda www.riigiteataja.ee/akt/426062014016. Taotluse blankett on leitav valla veebilehelt www.muhu.ee/Toetuste-taotlus

Muhu Vallavalitsus ootab teie taotlusi õppestipendiumidele vallamajja kuni **1. juunini 2023.** a aadressil Keskuse, Liiva küla, Muhu vald 94701, Saare mk või kantselei@muhi.ee. Täiendav teave valla kantsleilt tel 453 0672.

Kõigil meil tekib prügi

ehk korraldatud jäätmeveost Muhu vallas alates 1. juunist 2023

Hellamaa Raamatukogu ja
käsitöökoolitaja Kätli Saarkoppel
kutsuvad:

Laupäeval, 13. mail kell 13
Hellamaa Kõlakeskuses

**„Laupane lõhna- ja
lõllamisklubi“**

PULMATUTTIDE JA PAELTE VALMISTAMINE

Kaasa võtta materjalid,
töövahendid ja
annetuslik osalus

Jüri- ja lehekuu muuseumis

Käes on mai, mis tähistab muuseumi suvehooaja algust. Siin kohal väike tagasivaade aprillil toimunud üritustele.

8. aprillil leidis muuseumis Tooma talu õues aset „Munarall“. Ilm oli meie poolt ja väga ilus. Väikese sissejuhatusse lihavõttepühade kommetesse tegi Meelis Mereäär, peale seda läks munade värvimiseks, otsimiseks ja veeretamiseks. Osalejaid oli kokku tubli 50 inimest erinevas pikkuses ja vanuses, lisaks veel grupp Läti turiste, kes käisid ringi oma giidiga ja vaatasid ka meie munaralli.

19. aprillil külastasid muuseumi Muhu Lasteaia lapsed, räägiti jüripäevast ja korraldati erinevaid mänge. 21. aprillil osales muuseumi varahoidja Mai Liival Pastoraadihoones toimunud Muhu Rahvarõiva nõuandeklaa teabepäeval. 22. aprillil plaanisime muuseumiala koristamislaupäevakut, kuid ilm soosis leheriisumist ja okste koristust juba varem, seepärast me abilisi ei kutsunud. Riisumisele lisaks paigaldati uued suunaviidid, korrastati parkla servi, niideti võsa parklas ja Eemu veski juures.

Lehekuu toob meile mitmeid gruppe ja giidituure. Koolide grupid on tulemas 3. ja 4. mail, lätlased 5. mail, 10. mail kohtume Orissaare Gümnaasium 5. klassi õpilastega. Räägime erinevatel teemadel ja mängime mitmeid mänge. 11. mail külastavad muuseumi turismiinimesed Ameerikast. Selle järel taas lätlased, sakslased jne.

Alates 15. maist algab muuseumi suvehooaeg, siis oleme avatud iga päev kella 10–17ni.

20. mail tähistame Muhu Muuseumi 50. juubelit, samal päeva toimub ka üle-eestiline muuseumiöö. Kell 15–17 on Kunstitalis sünnipäevaaktus kutsetega külalistele. Aasta 2023

Järg lk 7.

Kuni 31. maini 2023 veab meie jäätmeid RagnSells AS. 1. juunil 2023 algab Muhu vallas uus korraldatud jäätmeveo periood ja vahetub ka jäätmevedaja.

Muhus on alates algavast uuest jäätmeveoperioodist korraldatud jäätmeveo käigus võimalik tekkekohast (ehk oma värava tagant) üle anda:

* vastava soovi korral **pakendi-jäätmeid** (tegemist on vabatahtliku teenusega);

* vastava soovi korral **biojäätm** (neil, kes mingil põhjusel ei saa või ei soovi biojäätmekohal kompostida);

* **paberi- ja kartongijäätm** (valla jäätmehoolduseeskirjas toodud ulatuses kohustuslikult ja teistele vabatahtliku teenusena) ja

* **segaolmejäätmeid** (kohustuslik kõigile jäätmevaldajatele).

Jäätmevedaja on 1. juunist 2023 kuni 31. maini 2026 Eesti Keskkonnateenused.

Jäätmeseaduse ja valla jäätmehoolduseeskirja alusel liidetakse korraldatud jäätmeveoga kõik valla alalised ja ajutised elanikud ning valla territooriumil alaliselt või ajutiselt tegutsevad ettevõtted – **jäätmevaldajad**. Võib öelda, et korraldatud jäätmeveoga liitumine on kinnistupõhine, st jäätmevaldajaks on omanik/kasutaja või näiteks korteriühistu.

Igal jäätmevaldajal on soovituslik sõlmida jäätmevedajaga **kirjalik jäätmeveoleping**, et vältida hilisemaid pretensioone veotingimuste osas. Seekord saadetakse **uued lepingud kõigile jäätmevaldajatele** Muhu vallas - nii juba varasema vedajaga lepingu sõlminud jäätmevaldajatele kui ka nendele isikutele, kes pole varem korraldatud jäätmeveoga sisuliselt liitunud, kuid on elu- või tegevuskohajärgselt kohustatud seda tegema. Lepingu sõlmimata jätmisega ei ole võimalik korraldatud jäätmeveo teenusest loobuda, sest vedajal on õigus sellest hoolimata teostada korraldatud jäätmevedu miinimumtingimuste alusel ja esitada jäätmevaldajale vastava teenuse eest arveid.

Võrreldes eelmise perioodiga on muutunud korraldatud jäätmeveo **teenustasud** (konteineri ühekordse tühjendamise hind). Tabelis on toodud alates 1.6.2023 kehtiva jäätmeveo teenustasu suuruse sõltuvalt kasutatava konteineri mahust.

Tabelis nimetatama mahuga jäätmemahuti puhul, mida on võimalik mehhaaniliselt jäätmeveokisse tühjendada, arvestatakse teenustasu mahult lähima standard-

konteineri maht, liitrit	SEGAOLME- JÄÄTMED	PABER JA PAPP	BIO- JÄÄTMED	PAKENDI- JÄÄTMED
konteineri tühjendamise hind, eurod				
80	3,44	0,69	0,69	0,69
140	3,96	0,79	0,79	0,79
240	6,20	1,24	1,24	1,24
600	9,99	2,00	2,00	2,00
800	14,12	2,82	2,82	2,82
1500	25,49	5,10	5,10	5,10
2500	48,22	9,64	9,64	9,64
3500	67,16	13,43	13,43	13,43
4500	87,48	17,50	17,50	17,50

se jäätmemahuti teenustasu järgi.

Oluline on silmas pidada, et korraldatud jäätmeveo teenustasu sisaldab tasu ainult jäätmemahuti tühjendamise, jäätmete transpordi ning edasise käitlemise ning nende toimingutega vältimatult kaasnevate tegevuste eest. **Teenustasule lisandub tasu kliendi poolt tellitud vabatahtlike lisateenuste eest, mille hulka kuulub nt ka jäätmemahuti rentimine.**

Mahutite suurus ja veosagedus

Nagu algul mainitud, on kõigil soovijatel (nii ettevõtetel kui eramajapidamistel) võimalus lisaks segaolmejäätmete veole tellida ka paberi ja papi, biojäätmte ja pakendite vedu.

Kõikide nimetatud liiki jäätmete üleandmiseks kasutatava jäätmemahuti maht peab ühepereelamu puhul olema vähemalt 80 liitrit, korterelamu puhul olema vähemalt 50 liitrit korteri kohta, kuid minimaalse mahuga 140 liitrit korterelamu kohta. Ettevõtetel on jäätmemahuti minimaalne maht 80 liitrit kinnistu kohta.

Segaolmejäätmete veo sagedus on minimaalselt üks kord 12 nädala jooksul (ehk kord kvartalis), sama veosagedus kehtib ka paberi- ja kartongijäätmte ning pakendi-

jäätmte puhul. Biojäätmte veosagedus on vähemalt üks kord nelja nädala jooksul ehk kord kuus. Biojäätmte üleandmise soovi korral on soovituslik piirduda kuni 240 l mahutiga, kuna suurem mahuti muutub täitudes tõenäoliselt liiga raskeks ja võib tühjendamisel seetõttu puruneda.

Vedaja peab teostama kliendi soovi korral jäätmemahuti graafikujärgset tühjendamist tihedusega vähemalt üks kord 14 päeva jooksul sõltumata asukohast, samuti teostama tellitud graafikuvälise lisatühjenduse 14 päeva jooksul, alates vastava tellimuse saamisest. Kliendi poolt tellitud graafikuvälise lisatühjenduste eest tasutakse vastavalt üldisele hinnakirjale, lisatühjenduste eest ei tohi vedaja võtta lisatasu. Täpsemat teavet veotingimuste ja -sageduste kohta jagab ka jäätmevedaja.

Korraldatud jäätmeveo kohta saate lähemalt lugeda Muhu valla jäätmehoolduseeskirjast ja valla koduleheküljelt aadressil muhu.ee/Jaatmehooldus, täiendavalt tekkida võivad küsimused palume esitada valla keskkonnaspetsialistile (tel 453 0681 või e-post keskkond@muhu.ee).

Piret Lang

Muhu valla keskkonnaspetsialist

10. juunil kell 18 kutsub Muhu segakoor
Hellamaa laululavale koori sünnipäevapeole.
Kontserdil esinevad Muhu taidlejad
ja Lihula hobikoor "Ei või olla".
Endisi koorilauljaid palutakse
kooriga kaasa laulma!
Tantsuks mängib ansambel
"Siin me oleme".
Olete oodatud!

Omavalitsus on parim partner täiskasvanuhariduse edendamisel kohalikus kogukonnas

Aprilli keskel said Rae vallas kokku pilootprogrammiga „Täiskäik“ liitunud kohalikud omavalitsused. „Täiskäigu“ tulemusena valmib 2023. aasta lõpuks mudel, mis pakub nii osalevatele kui ka teistele omavalitsustele viise, kuidas mõtestada kohaliku tasandi vaatest täiskasvanute õppimise toetamist, millised on võimalikud tegevused ja kellega koos tegutseda. Programmi läbiviijad Mai Timmi ja Heleriin Jõesalu koolitustevõttest Kasulava märkisid, et tegu on esimese katsega mõtestada KOVde rolli, koguda ja jagada praktikaid kohalikul tasandil.

Koostöös sündinud parimad praktikad

Pilootprogrammiga liitus 12 omavalitsust, kes löid kohapeal oma meeskonnad ja võtsid fookusesse täiskasvanute õppimise toetamise teema. Kõigepealt tutvusid vallad neile spetsiaalselt koostatud statistilise täiskasvanuhariduse profiiliga. Seejärel otsustati, missuguseid kitsaskohti lahendada ja millised uusi arenguid selleks algatada.

Saue vald nimetas aasta 2023 meeste aastaks, et juhtida tähelepanu meeste huvidele ja soovidele seltsielu, õppimise ja enesetäiendamise osas.

Muhu vald esitles üldist elevust tekitanud algatust Muhu Elu Kool, mille kutsus Muhu elu ja täiskasvanute õppimise edendamiseks ellu kogukonna initsiatiivgrupp, kuhu kuulusid vallavalitsuse, raamatukogu, noortekeskuse ja vallavolikogu esindaja ning vabakutseline kunstnik. Teha on palju – alates täiskasvanuhariduse teadvustamisest ja tegijate ühendamisest õpissündmuste ning valla veebilehe abil, kus nüüd on õppimisvõimalusi puudutav teave eraldi kättesaadav.

Rae vald võiks end õigusega õppivaks vallaks nimetada. Et saada ülevaadet, mis vallas täiskasvanuhariduse pakujate osas olemas on ja millest valdavalt noor ning haritud

kogukond puudust tunneb, kutsuti appi Tallinna Ülikooli andragoogikatundegid, kes viivad läbi küsitluse.

Valga vald keskendus ennekõike töötava koostöövõrgustiku loomisele. Tänu sellele leiab nüüd valla veebilehelt bänneri „Õppida on äge igas eas“ ja sel klikates avaneb loend mitmesugustest koolitustest ning õpissündmustest.

Teabevahetuse parandamise ning õppimisvõimaluste vahendamise läbi valla veebilehe alustasid ka Järva, Tõrva ning Viljandi vallad, kõik muidugi oma eripärasid ja seniseid kitsaskohti arvestades, vajadusi uurides ja enamasti kasulikke kalendrilahendusi pakkudes. Sama suuna võttis ka Lääne-Harju vald.

Tori vald võttis fookusesse NEET noored (kes ei õpi ega tööta). Otsesuhtlus noortega andis hea ülevaate nende elust ja õpihuvist.

Otepää vallas mõeldi seekord ennekõike neile, kellel erialane haridus puudu või täienduse pooleli jäänud. Töö oli personaalne ja edukas. Kaasati väiksemad tööalased kogukonnad ja tänu õppimisvõimaluste teadvustamisele alustasid või jätkasid erialase hariduse omandamist kümnekond allasutuste töötajad.

Muhulased osalesid KOV pilootprogrammis „Täiskäik“ Muhu elu kooli loomise ja täiskasvanuõppe edendamise nimel. Aruteludele isekeskis ja võimalike ruumide kaardistamisele järgnes 23. jaanuaril 2023 kogukonnaarutelu Hellamaa külakeskuses. Muhu kodulehele on loodud valdkondlik alamleht „Täiskasvanuharidus“, huvilisi koondatakse meililisti. Teema kandub uude arengukavva.

Pilootprogrammis osales 12 kohalikku omavalitsust üle Eesti. Muhust löid kaasa Annika Auväart, Imre Luht, Liia Ots, Marie Saarkoppel, Kristjan Sisa ja Teele Traumann. Programmi viis ellu koolitustevõtte Kasulava OÜ. Projekti „Agenda - Euroopa täiskasvanuhariduse tegevuskava“ koordineerib ETKA Andras koos haridus- ja teadusministeeriumiga EL Erasmus+ programmi raames.

Eeva Kumberg

Häädemeeste vald alustas sealt, kuhu paljud omavalitsused veel jõudma peavad ning täiendas valla arengukava strateegiliselt määratletud ja koordineeritud tegevustega täiskasvanuhariduse suunal.

Teekond targaks vallaks

Kokkuvõttes ringis leidsid kõik osalenud vallad, et arenguprogramm on olnud neile väga kasulik täiskasvanuhariduse nähtavuse ja mõju suurendamiseks kohalikul tasandil. Õppimisvõimaluste kohta kogumine ja senisest efektiivsem jagamine ei nõua eslotsi erilisi väljaminekuid, kuid on esimene konkreetne samm, millest inimesed kasu saavad. Et jõuda täiskasvanuhariduses informeerivast partnerist arendavaks partneriks, on omavalitsustel vaja arengukavades ja strateegiatel sõnastada konkreetsed eesmärgid ja tegevused nendeni jõudmiseks. Kohalik omavalitsus tunneb oma kogukondi kõige paremini ja saab neile ka õppimiseks tõhusat tuge pakkuda.

Täiskasvanute õppe süsteemsele mõtestamisele ja toetamisele suunatud tegevusi kohalikes omavalitsustes (KOV) koordineerib ETKA Andras koostöös Haridus- ja teadusministeeriumiga Erasmus+ projekti „Agenda – täiskasvanuhariduse tegevuskava“ raames.

Tunnustuskonkurss

Kutsume üles esitama kandidaate täiskasvanuhariduse tunnustuskonkurssile. Kandidaate saab esitada neljas kategoorias – aasta õppija, aasta õpitegu, aasta koolitaja ja aasta õppijasõbralik töötaja.

Ehk on just teie tutvusringkonnas mõni tubli õppija või vääriline tunnustust mõni koolitaja, kelle koolitusest hiljuti osa saite, või vääriline tunnustust hoopis teie töötaja, kes on pakkunud enesetäiendamise võimalusi. Aasta õpiteo kategooriasse sobivad kogukondlikud õppimist edendavad ja toetavad tegevused, kus loovad kaasa aktiivsed kogukonna liikmed.

Kandidaate saab esitada kuni 23. maini ETKA Andrase kodulehel www.andras.ee/tunnustamine

Riiklik perelepitus – miks ja kellele?

Kui armastus on läbi ja konfliktid paisunud, muutub emotsioonide juhtimine raskeks. Võib juhtuda, et last kasutatakse teineteise vastu relvana...

Lahku tuleb minna partnerite, mitte vanematena. Lapsel on õigus mõlemale vanemale ka pärast nende lahkuminekut. Et lahus elavad või lahku minevad vanemad saaksid edaspidises lapsekasvatuses rahumeelselt kokkuleppele, on sageli vaja neutraalset tuge. Eestis on selleks ette nähtud riiklik perelepitusteenus, mida alates eelmise aasta septembrist on lastevanematel võimalik tasuta taotleda. Kui lapsevanemad pöörduvad suhtluskorra või elatise vaidlustes kohtusse, peatatakse kohtuvõimikid ning suunatakse vanemad riikliku perelepitaja poole.

Saare maakonnas osutavad riiklikku perelepitusteenust Tiina Saare, Liina Kohu ja Kairit Lindmäe.

Riikliku perelepitaja abil koostatud vanemluskokkulepe on kohtuotsusega võrdväärne täitedokument. Protsessis sõlmitud vanemate vaheline kokkulepe on aga efektiivsem ja lihtsamini järgitav kui kohtuniku otsus. Kui üks osapool ei pea vanemluskokkuleppest kinni, saab teine pöörduda kohtutäituri poole. Erinevalt erateenusest on riiklik perelepitus lapsevanematele tasuta ning riikliku lepitaja vahendusel väljastab Sotsiaalkindlustusamet kohtumäärusega võrdsustatud vanemluskokkuleppe. Kui seda ei saavutata, väljastatakse edutustõend, millega vanemad saavad minna kohtusse.

Perelepitus ei tähenda vanemate omavahelist lepitamist paarina, vaid lapsevanemadena koostööle suunamist, seades esikohale lapse heaolu. Riiklik perelepitusteenus on eelduslikult viis kohtumist kahe lapsevanemaga korraga, lisaks üks (iga) alaealise lapsega.

Riikliku perelepitusteenuse saamiseks peavad mõlemad lapsevanemad esitama taotluse, mis tuleb Sotsiaalkindlustusameti kodulehelt alla laadida, täita ja allkirjastada ning edastada e-teeninduses (vajalik sisselogimine), e-posti teel (info@sotsiaalkindlustusamet.ee) või väljaprintiduna postiga (Paldiski mnt 80, 15092 Tallinn). Arvutivõimaluse puudumisel saab taotluse teha lähimas Sotsiaalkindlustusameti klienditeeninduses. Kairit Lindmäe

LAUPÄEVAL, 13.05 KL 11.00 LIIVA RAAMATUKOGUS
ETTEVÕTLIK INIMENE

MARTIN KIVISOO HOBUMAJANDUSEGA TEGELEVA NING
PÄRANDKULTUURI VÄÄRTUSTAVA ETTEVÕTTE LOOMISEST MUHUS.

Tule ja veeda sisukas tunnike raamatukogus
kuulates ettevõtliku inimese kogemusi!

LIIVARK@MUHU.EE, 453 0686

Ettevaatust

Paljud ohutuna tuntud taimed võivad valesti tarvitatuna osutada haiglasõitu vajavaks. Rabarberivarred on vitamiiniallikaks, kuid rabarberi lehed on mürgised, tulevalt neis sisalduvatest antrakinoonidest ja oksaalhapetest.

Karulaugu lehed on äravahtamiseni sarnased piibelehe ja sügislille lehtedega. Piibelehe söömisest tekib ebamugav seedetraktiärritus pikaks ajaks, sügislille mürgistus lõpeb lausa haiglas. Karulauk lõhnab küüslaugu järele, kindluse mõttes tuleks lehte korjamisel sõrmede vahel mudida ja nuusutada.

Mürgistusinfoliini numbrile 16662 saab helistada ööpäevaringelt ja anonüümselt. Meie õed aitavad hea meelega.

Mare Oder,

mürgistusteabekeskuse juht

Lähemalt - www.16662.ee/et/ennetusnadal/karulaugu-ja-rabarberiga-tuleb-olla-ettevaatlik

Pulmaudiseid

“Sajanditagune Muhu pulm” toimub 8. juulil Paenase Tõnisel. Ettevalmistused koguvad hoogu. On aeg pruudile appi hakata, et rikkalik veimevakk pulmadeks triiki täis saaks. Kuulutame välja vana kombe kohaselt “Ruudiaitamise õhta”, kuhu ootame abilisi pulma/pillitute ja punutud paelu tegema ning pulmakindaid kuduma. Toimub see **Hellamaa Külakeskuses teispäeval, 16. mail algusega 18.30.** Kõigile soovijatele jagub jõukohast tegevust. Pruudi poolt on kõik materjalid ja juhised. Tublimaid ootab prii pulmakutse. Kui aga aeg ei sobi, kuid tahtmist käed külge panna on, võib helistada jutu sabast leitaval telefoninumbril ja leppida kokku eraldi aja.

Palve muhulastele, kel vanast ajast kirstupõhjas pulmaga seotud ande või (rituaalseid) esemeid, riideid ja/või pulmakommetest fotomaterjali säilinud, võiks allakirjutatule teada anda. Põnevaid leide on juba päeva-valgele tulnud...

Kui oled 8. juuli endale kalendrisse märkinud ja pulmakutse lunastanud (müügil alates juunist), võiks hakata mõtlema ka oma riietuse peale, mis sobiks muhupärasesse keskkonda. Kuna pulm salvestatakse tulevastele põlvedele, siis lood publikuna sobiva fooni tegevustele.

Pulma korraldajate nimel

Silla Mall Külasemast
tel 5537225

Alviine Schmuul - Muhu Muuseumi teine juhataja

Kümme päeva enne seda, kui Muhu muuseum tähistab oma 50. juubelit, peab oma väärikat sünnipäeva muuseumi kauaaegne juhataja Alviine Schmuul, kes asus oma kodukülla rajatud Juhan Smuuli muuseumisse tööle 49 aastat tagasi. Alviine haridustee algas kodusaares, kus ta lõpetas Muhu Keskkooli

1953. aastal. 1958. aastal lõpetas ta Tartu Ülikooli folkloristina.

Alviine mälu pilt kooliajast Muhus on see, kui vaikne oli klassis ja kuidas lapsed vaatasid ja kuulsid õpetajat särasilmil.

Sellele järgnes töö Keele ja Kirjanduse Instituudis. Koguvasse tuli ta tagasi oma elukaaslase Ago

Rullingo pealekäimisel. Alviine oli juba linnaeluga kohanenud ja talle ei meeldinud eriti mõte oma kunstnikest ja kirjanikest sõprade juurest kaugele mere taha ära minna. Koduküla ei tundunud noorele naisele veel sugugi ahvatleva paigana. Otus langes aga siiski Koguva kasuks, kus Alviine töötas esialgu ainult aasta ja tema esimeseks tööks oli Martin Kivisoo poolt kokku pandud muuseumi esimese trükise “Koguva. Juhan Smuuli muuseum” toimetamine.

1975–80 oli muuseumitöös 5-aastane paus, mida Alviine kasutas kirjandusliku loominguga tegelemiseks. 1980. aastal ilmus tema Koguva pärimusest inspireeritud “Õueringid”. 1980–86 töötas Alviine taas muuseumis teaduri ametikohal ja 1986–2005 muuseumi juhatajana. Alviine Schmuuli juhatajaks saades hakkasid ühiskonnas toimuma suured muutused, mis töid muuseumi jaoks kaasa Saaremaa muuseumist lahku löömise ja isesisva vallamuuseumi loomise, mis kannab 1990. aastast nime Muhu Muuseum. Kuna muuseum asub kirjanik Smuuli kodutalus, on see paljudele

Järg lk 7.

Koguva Tooma suvelaudas Prantsuse suursaadiku (1992–1994) Jean Huntzingeri peret võõrustamas. Suursaadik oma prouaga soovisid öömaja Koguva Koplii ja pojad ööbisid Käspri lakas heintes, mis oli nende jaoks teadagi ülim eksootika võrreldes nende Pariisi koduga. Eriti kui hommikune tualett oli külma kaevuveega.

Foto: Muhu Muuseum.

Pulmadest ja abieluga seotud tavadest Muhus (2)

Algus eelmises Muhulases.

Varasemates, balti sakslaste poolt ülestähendatud pulma- ja muude rahvakommete kirjelduste juures rõhutatakse eesti talupiigade karsket loomust. Seda enam, et kõik intiimsed toimingud leidsid aset ülerahvastatud toas ning poisid ja tüdrukud magasid sageli koos, ilma et nende vahel mingit sugulist läbikäimist oleks olnud. Teisalt rõhutatakse, et niuid ja noormehed ei käinud omavahel seltskondlikult läbi. Pidudel hoidsid niuid omaette ja tantsisid isekeskis, noormehedki löid koos tantsu.

Hilisemal ajal taandus tõrretants üheks pulmanaljaks teiste kõrval. Kuid pole kahtlust, et kunagi oli asi palju tõsisem. Ajal, mil Muhu saar oli sõdade või taudide poolt rahvast lagedaks tehtud, ei saanud lubada, et mõni naine ei sünnitanud last, kuna tal ühe mehega ei sobinud geenid või oli mehel mõni viga küljes. Seega olid kõik vahendid head, et sünniks terve ja tugev järelpõlv. Seda eesmärki teenisid kaudselt kõik pulmakombestiku tavad.

Tõrretants 1939. aastal Feodor Kolga ja Salme Aliide Peegli pulmas.

Muhu pulmades on kombeid, mis olid Eestis üldised: saadipulmad, anded, kirstutoomine, pulmalaulikud ja pillimehed jne, kuid on ka eripärasid, mida mujal ei olnud või mida Muhus ei olnud. Üks selline on juba ülalmainitud tõrretants ja pulmatuttide traditsioon, mida mujalt pole teada.

Muhus ei keelanud emad tütreid poisse ööseks aita laskmast. Lausa vastupidi. Raissa Kõvamees kirjeldab, kuidas tüdrukud said ema

käest noomida, kui nad aidaukse poiste ees lukku panid. Ella Tuul Lepiku külast tuletas meelde, kuidas nad vanaisa käest riielda said, kui ütlesid vanaisale, kes tõttas alati ust avama, kui poisid ukse taga olid, et nad tahavad ise lahti teha, sest ei taha igaüht sisse lasta. Vanaisa ütles tüdrukutele: “Teesed tulevad kauge moa takka teitid vaatama ja te ep soa perset oete pealt üles, et ust lahti tiha.”

(jätkub)

Eda Maripuu

Jüri- ja lehekuu muuseumis

Algus lk 4.

on kuulutatud liikumisaastaks ja ka muuseumiöö kannab tänava alapealkirja „Öös on liikumist“. Kell 17 avame mitu näitust, algusega kell 18 on Tooma õues väikesed ja suured võimlejad Ida-Saaremaalt. Täpsem kava juba õige pea nii kuulutustena kui ka *facebookis* ja muuseumi kodulehel.

Üleskutse: tooge muuseumisse näitusele (kogu suveks) oma Muhu rahvariides nukke! Varustage nukk oma nimesildiga, et pärast segi ei läheks. Nukuriite autor oleks ka hea teada. Nukke ootame hiljemalt 13. mai hommikuks! Info selle kohta telefonil 5011 566 või kirjuta meelis@muhumuseum.ee või fbs.

Muhu Muuseum on avatud T-L 10–17. Alates 15. maist on muuseum ja kunstitall avatud E-P kella 10–17. Eemu veskisse pääseb eelneva kookuplepe alusel.

Tervitustega, **muuseumipere**

Alviine Schmuul ...

Algus lk 6.

märkamatuks jäänud, et tegemist ei ole ainult Juhan Smuulile pühendatud muuseumiga. Alviine Schmuuli juhtimisel jätkati senisest enam kogu Muhu saare ajaloo ja pärandi kogumist ja kajastamist. Juhan Smuuli osa vähenes paratamatult järkjärgult ja kuni 2009. aastani oli Smuulile pühendatud see jagu, millest muuseumi ekspositsioon alguse sai – Juhan kirjutustuba ehk otsakamber Toomal, kus on siiani eksponeeritud originaalmööbel ning Teatri- ja Muusikamuuseumi kaudu saadud Juhani Antarktika-varustus. Samal ajal kasvas Muhumaa kajastamise osakaal. Muuseumi ekspositsiooni kõige säravam ja olulisem osa on olnud rahvariide püsinäitus, mille põhikujundus pärineb Riina Tombergilt 1999. aastast ja mis saab sel aastal olulise täienduse Kaur Riismaalt. 1990–91 eksponeeriti Muhu tekstiile Soomes Utajärvil ja Rootsis Ekebys.

Alviine Schmuuli juhatajaks olemise ajal avati uus ekspositsioon Tooma rehe all ja suvelaudas, kus asub ka suitsusaun, mida on pärast restaureerimist kolm korda ka köetud. Esimene kord hoone avamise puhul ja kaks korda, kui muuseumis käisid Hong Kongist ja Jaapanist pärit võttegrupid. Võib olla aitas see kaasa sellele, et jaapanlased leidsid Muhumaa 21. sajandi ülles ja Jaapani gruppide arv kasvas igal aastal kuni pandeemiani.

Täiesti uus ja populaarne ekspositsiooni osa on 1997. aastal avatud Koguva külakooli hoone, mis oli omanikelt ostetud 1988. aastal. Pidevat hoolt ja restaureerimist vajasis siis ja vajavad praegugi kõik muuseumi hooned ja kiviaiad.

1982. aastal valminud Välja näitusehoone kivikatus oli kümne aasta pärast juba täiesti amortiseerunud, uue katuse saamine vaesel ajal oli omaette ooper. Muuseum oli Ago Rullingo sõnade kohaselt juba valmis katusekivide eest paigutama oma territooriumile Eststeini firma reklaami. Läks aga nii hästi, et firma küll andis kivid katuse jaoks, aga reklaamiga ei olnudki vaja Koguva külamiljööd rikkuda.

Lisaks uurimissuundade ja ekspositsiooni muutumisele muutus ka külastajaskond. 1990. aastatest hakkas saartele pääsema karmide piirangute ja dokumentideta, mis olid kehtinud nõukogude režiimi ajal. Aastast 1994 võib siia tulla igaüks ja igal ajal, kui leiab endale sobiva liiklusvahendi. Kui varem olid Koguvas väljaspoolt Eestit kesksed külalised Lätimaalt, siis nüüd said põhilisteks Soome grupid. Aja jooksul kasvas ka Lääne-Euroopast, eriti Saksamaalt pärit turistide arv, keda teenindab tänini väga heas saksakeelses muuseumiga oma õueala jagav endine õppejõud Rutt Veskimeister. Soomlasi ootas siin eriti soe vastuvõtt, kuna kodusaares tuli suvitama kirjanik Villem Grünthal-Ridala poja Veljo perekond, kellega Alviinel ja muuseumil kujunesid väga lähedased suhted. Veljo Grünthali tütre Kaja, Tiitu ja Merike töötasid aastatel 1989–95 muuseumis ekskursioonijuhtidena. Veel kümme aastat hiljem meenutas üks Soome külastaja, kui head soome keelt ta oli nende suust kuulnud. Soome keelt räägib ka Alviine, kes õppis seda ülikoolis. Alviine Schmuuli ajal võõrustati ka seni ainsat kroonitud pead, kelle viibimine Muhus ja Koguvas on dokumenteeritud. 2001. aastal külastas Muhu Muuseumi Taani kuninganna Margrethe II. Presidente ja peaministreid, keda tuli vastu võtta, ei jõua kokku lugedagi.

Märgiline oli hea tuttava Lennart Mere visiit, kes tuli presidendina Koguvasse 1995. aastal esimest ja viimast korda. Varem oli ta siin veetnud palju suvesid küll Juhan Smuuli külalisena, küll oma ”Linnutee tuuli” filmimas. Alviine ja Ago sõnade kohaselt oli selliste külaliste vastuvõtt muuseumitöö tavapärane osa.

Muuseum on oma endisele juhatajale tänulik nii selle eest, mis ta siin ametis olles tegi, kui ka nende nõuannete, materjalide ja teabe eest, mida ta nende aastate jooksul pärast muuseumist ja Koguvast lahkumist ja muuseumiga jaganud.

Eda Maripuu

Eakate esinduskogu alustab!

Mõttekoda PRAXISE toel on Muhu vallas jõudu saamas algatus (taas)luua eakamaid elanikke ühendav kogu, mille eesmärgiks on aidata koondada ja esindada Muhu valla territooriumil elavate eakate vajadusi ning arvamusi. Esinduskogus on võimalus arutada valla pädevusse kuuluvaid vanemaealisi puudutavaid küsimusi ning teha nende kohta volikogule või vallavalitsusele eakate huvidest lähtuvaid ettepanekuid. Selle tulemusel sünnivad paremad ja sisukamad otsused ning kvaliteetsem poliitika eakaid puudutavates küsimustes. Samuti osutub võimalikuks probleemide ennetamine, mis võivad ilmuda otsuste rakendamise käigus, kuna eakatel on võimalus anda otsustele ennetavalt tagasisidet. Loodetavasti paraneb teabevahetus, sh eakate informeeritus valla otsustest ja poliitikatest.

Kõige selle tulemusel on eakad aktiivsemad, tervemad ja õnnelikumad.

Kutsume teemast huvitatuid meiega ühinema **23. mail Hellamaa Külakeskuses** toimuval kevadpeol. Kõik on oodatud!

Muhulase mälumäng

Teema: varia

Seekord ilmast juttu keerutama ei hakka, kuigi aprillikuu andis selleks ainet omajagu. Asun kohe asja juurde. Aprillikuu küsimus (*Mitu hammast eemaldas doktor Meema oma esimesel töpäeval Muhu Ambulatooriumis?*) ehmatas ilmselt kõiki lugejaid nii, et kolm nädalat ei sõandanud keegi midagi pakkuda. Ma ei tea, kas aeg kulus arhiivides tuhnimisele või pärsisid inimeste otsustusvõimet kujutuspildid hammaste väljatõmbamisest 1959. aastal. Viimaks võtsid Edgar Grünberg ja Irena Tarvis teineteise järel julguse kokku ja pakkusid mõlemad, et esimesel päeval hambaid välja ei tõmmatudki.

Aga 29. kuupäeval laekus kiri Ben Chapmanilt, kes arvas, et 21 patsiendi suust eemaldati kokku “147 hammast” – täpselt 7 hammast suu kohta. Kahtlustan, et viimase vastaja näol on tehisintellekt mängu lülitunud, sest lihast ja luust inimene ei oleks sellist veretööd välja suutnud mõelda.

Auhind jäb seekord välja andmata, sest neljanda vastajani me seekord välja ei jõudnudki ja tegelikult ei olnud ka ükski vastus õige. Johannes Meema trükkis avaldamata mälestustes on kirjas, et esimesel päeval eemaldati hambaid 19 patsiendil, seega vähemalt 19 hammast. Põhimõtteliselt võiks Ben Chapmani vastuse õigeks lugeda, aga äkki hakkab doktor Meema end hauas ümber pörama.

Maikuu küsimus

Küsin ühe Eesti kirjaniku nime, kes aastail 1942–47 elas teise mehe nime all. See teine mees oli Artemi Vassili poeg Valk, Simiste külas sündinud ja Teise maailmasõja lõpus elu kaotanud muhulane.

Lisateave: küsitud kirjanik on ühe oma romaani eest saanud Juhan Smuuli nimelise kirjanduse aastapremia.

Vastuseid ootan ikka aadressil ivo.maripuu@mail.ee

Maikuu lõpuni. Vastake julgesti, muidu ei jõua ju viienda vastajani, kes auhinna saab!

Ivo Maripuu

Eesti Lastekirjanduse Keskus, kirjastus Päike ja Pilv ning Kultuuriministeerium kuulutavad välja **loomevõistluse Põlvepikuraamat**. Konkursile oodatakse kuni 7-aastastele lastele mõeldud raamatute käsikirju.

Võistlustööde esitamise tähtaeg on **9. september 2023**. Käsikirja maksimaalne maht on 1000 sõna ja käsikirjaga koos tuleb esitada vähemalt viis originaalsuuruses illustratsiooni. Käsikirjad palutakse tuua või saata postiga Eesti Lastekirjanduse Keskusse aadressil Pikk 73, 10133 Tallinn. Lähemalt loe elk.ee/lastekirjandus/ loomekonkursid/polvepikuraamat/

Kevadümin 2023

Saaremaa noorte solistide kursuss **pühapäeval, 21. mail** Kuressaare kultuurikeskuses
Lisateave: www.kultuurivara.ee

* Kutseliste korstnapühkijate ja pottseppade leidmiseks vt ohutusportaal.paasteamet.ee/kuttesustem/

PRIAst saab taotleda toetust mesilasperede pidamiseks **10. maini**. Pindala- ja maaelu arengu loomapõhiste toetuste taotlemine algab **10. mail** ning kestab **15. juunini**. Vt: priaa.ee/toetused/strateegiakava-ning-eesti-maaelu-arengukava-toetused-2023 ja priaa.ee/infokeskus/tingimuslikkus-ja-nouetele-vastavus

Hellamaa Külakeskuses
Teisipäeval, 23. mail kell 13-16

Väärrikate KEVADPÄEV

PÄEVAKAVA:
Külalised Tartu Eakate Nõukojast
ja Saaremaalt
Meeleolukad vahepalad pillimeestelt

Kehakinnituseks pakume
suppi ja kooki

PÄEVAJUHT
Mariliis Öeren

Ole hea, anna teada oma tulekust
ja vajadusel transpordisoovist Tiinale (516 3773)

Tasuta

Hellamaa Külakeskuses kino

T, 9. mai kl 10 "Vetelkõndija"
R, 12. mai kl 19 "Vetelkõndija"
R, 26. mai kl 19 "Viimane
vahipost"

pilet 4 ja 5 eurot

Muhu spordihallis 13. mail kl
10-18 Eesti 3. meistrivõistlused
tagasitõmmatavate legoautode
kiirenduses.

16.-20. mail on Liiva raamatukogu suletud (raamatukoguhoidjate
kutsekoolitus ning 20. mail olete oodatud kevadlaadale „Rohenäppude
raamatukogusse”).

Kirikuteated

EELK Muhu Katariina kogudus

Pühapäev, 14. mai. Ülestõu-
misaja 6. pühapäev. Palvepüha-
päev. Emadepäev. Kl 14 jumala-
teenistus armulauaga (kirikus).

Pühapäev, 28. mai. Nelipüha.
Kl 14 jumalateenistus armulauaga
(kirikus).

Värsked teated kodulehel [muhu.
eelk.ee](http://muhu.eelk.ee)

Koguduse õpetaja Hannes Nelis
Tel. 529 1881, e-post:
hannes.nelis@eelk.ee

EAÕK

Hellamaa ülemapostlite Peet-
ruse ja Pauluse kogudus
Jooksvad teated fb lehel Hellamaa
kirik

Rinsi Neitsi Maria Kaasani
Pühakuju kogudus
Jooksvad teated fb lehel Muhu-Rinsi
kirik

Jaanikuu juubilarid ja sünnipäevalapsed

Artur Pajuniit	93 (12.6)
Laine Väli	93 (26.6)
Liilia Aulik	92 (4.6)
Hilja Schapel	92 (5.6)
Ilme Auväärt	88 (9.6)
Heldi Rand	87 (13.6)
Hargo Saabas	86 (15.6)
Elle Heinla	86 (20.6)
Elma Evert	86 (23.6)
Silja Suu	83 (18.6)
Hilvi Pae	83 (23.6)
Hilda Saar	82 (14.6)
Selma Neidorf	80 (6.6)
Kalju Tuulik	80 (19.6)
Elvi Vahter	80 (28.6)
Heino Nõu	80 (29.6)
Tõnu Pavelson	75 (5.6)
Maire Liitmäe	75 (8.6)

Hilja Tüür	75 (14.6)
Vladimir Schapel	75 (23.6)
Heldur Tammik	70 (4.6)
Maidu Müürisepp	65 (3.6)
Ülo Pahovski	65 (17.6)
Igor Schmidt	65 (25.6)
Leena Peegel	60 (4.6)

Palju õnne!

Märkus: kes ei soovi oma sünnipäeva avaldada, palume sellest märku
anda vähemalt kaks kuud enne, kuna Muhulane avaldab igas numbris mitte
algava, vaid järgmise kuu sünnipäevalapsed.

* Müüa käsitsi kooritud kuuse-
latid, aiapostid, katusemalgad ja
mõrravaiad. Tel 5662 5497.

* Ostan korteri, maja või äripinna
Muhu saarel. Telefon 512 3086.

Saaremaal pakub tasuta tuge
tubakast loobumiseks Kuressaare
Haigla SA Kopsukabinet, Aia 25,
Kuressaare. Eelregistreerimine tel:
452 0115, www.saarehaigla.ee

avatud T-L kl 10-17.
Suletud P, E.
Tel 5348 9445 Mare.

Kadunud SA annetused 900
6776 (kõne 5.-)

Adrem Kinnisvara
www.adrem.ee

Kõige parem ülevaade Muhu kinnisvarast!
Kinnisvara vahendus ja arendus alates 2002. aastast.

Meie kontor asub nüüd uues Muhu Majas, Liiva keskuses, kus on
mugav võimalus meie klientidel kaugtööstuste vormis lepinguid
sõlmida.

Lauri Kolk, lauri@adrem.ee, +372 5191 2950
Allan Pajus, allan@adrem.ee, +372 56 900 411

Võta meiega julgesti ühendust, kui soovid osta-müüa!

KORSTEN PUHTAKS

tel 56935883
Aadu Söld • Saare korsten OÜ

Juuni Muhulase materjalid on teretulnud 30. mai õhtuni.

Toimetab Anu Pallas,
tel: 5228 929, e-post: muhulane@muhu.ee
Muhulane ilmub kord kuus.
Internetis www.muhu.ee/muhulase-arhiiv
Trükkitud Saaremaa Trükikoda 450 eks.
Hind 50 euro senti

IN MEMORIAM

Meie hulgast lahkus

13. aprillil 54-aastane **Andres Vorms**.

Tunneme kaasa omastele!

